

Jancsó Béla működése a kolozsvári magyar Orvostörténeti Intézetben (1940–1944)

A magyar irodalomtörténet- és orvostörténet-írás nem feledkezett meg *Jancsó Béláról* (1903–1967). A róla szóló irodalmi és történeti megemlékezésekben rendszeresen két, orvostörténelemmel kapcsolatos adatot kötnék hozzá: orvostörténeti témájú avatási doktori értekezését és szerepvállalását a második világháború ideje alatt Kolozsváron működő első magyar Orvostörténeti Intézetben. Ez utóbbiról azonban bővebb információval nem rendelkeztek tisztelői és kutatói sem. Jellemzően még barátja és egykori doktori témavezetője, a kitűnő orvostörténész, *Valeriu Bologna* (1892–1971) professzor is csak mint az Intézet könyvtáros asszisztensét említi e lap hasábjain 1968-ban a halálára írt megemlékezésében [1]. Tizenegy évvel később ugyanitt *Bugyi Balázs* 'a romániai magyarság kortárs orvos-írójaként' [2] ismertette életét, és vette számba irodalmi és részben orvosi irodalmi munkásságát, de az Orvostörténeti Intézetben végzett munkájáról ő sem tudott bővebb adatokkal szolgálni. A különféle folyóiratokban elszórtan megjelenő, róla szóló, főleg irodalomtörténeti jellegű tanulmányok a magyar orvostörténelem területén végzett, illetve a II. világháború ideje alatt Kolozsvárott működő magyar Orvostörténeti Intézethez kapcsolódó munkájáról és annak mibenlétéről nem tudtak számot adni. Jobbára csak azt a néhány sort ismételték, amelyet 1973-ban a *Mikó Imre* szerkesztésében megjelent, Jancsó Béla irodalmi munkásságát egybegyűjtő *Irodalom és közélet* című kötetben a szerkesztő az életét összefoglalóan írt, azaz: „1940 ősze nem hoz változást életében. Legfeljebb annyit, hogy a Szebenbe távozó Valeriu Bologna professzor átadja neki az Orvostörténeti Intézet kulcsait, s Jancsó Bélát, miután a kollégiumban betegsége ürügyén felmondtak neki, ide nevezték ki tanársegédnek. A nyugdíjas dr. Pataký Jenővel, a magyar orvostörténészek nesztorával együtt látják el az intézet és a tanszék teendőit 1944 őszéig” [3].

Tizenöt évvel ezelőtt, *Pataký Jenő* (1857–1944) erdélyi orvostörténész munkássága [4] után kutatva, egy, az élete utolsó éveiben barátjává fogadott munkatársának – s később, amint kiderült, 1944 novemberétől a kolozsvári Orvostörténeti Intézet megbízott vezetőjének [5] –, Csajkás Bódognak a leszármazottainál egy szlovák határ menti kisváros – Sátoraljaújhely – határszéli házában garázsában ráletem az évtizedek óta elveszettek hitt, 1940-ben Kolozsvárott létrejött első magyar Orvostör-

téneti Intézet anyagára. Az ezekben található dokumentumok világosabb képet nyújtanak Jancsó Bélának a magyar orvostörténet művelésében és megszervezésében 1940 és 1944 között betöltött szerepéről. Az Intézet története azóta több szempont alapján már feldolgozásra került [5–7], Jancsó Béla szerepének kiemelésével azonban mindeddig adós maradtam, és adós volt a szakma is.

Az 1930-as években a kolozsvári egyetemen végző orvosdoktoroknak kötelező volt avatási értekezést írniuk. Erre lehetőség volt – az akkor már Valeriu Bologna vezette Orvostörténeti Tanszéken keresztül – az orvostörténet területéről vett témával is jelentkezni, mellyel több magyar származású diák is élt. Bologna ezeknek a diákoknak – túlnyomóan – magyar vonatkozású témákat adott, elsősorban az erdélyi járványok történetéből [8]. Az itt doktori értekezést író, magyar származású diákok közül két, a magyar kultúrában, a kolozsvári egyetem történetében és a magyar orvostörténelemben is jelentős szerepet betöltő személyt érdemes kiemelni. Mindketten az 1932/33-as tanévben nyújtották be doktori értekezésüket. Az egyik a magyar irodalomban már ekkor is jól ismert *Jancsó Béla*, aki az 1742–1743. évi erdélyi pestisjárványról írta értekezését [9], melyről Zsakó István szót elismerően a *Népegészségügy* hasábjain, és a kolozsvári sajtó is hírt adott róla. A másik a későbbi Bolyai Tudományegyetem és a Marosvásárhelyi Orvosi és Gyógy-szerészeti Intézet alapító rektora, *Csögör Lajos* (1904–2003), aki az erdélyi Nyulas Ferenc protomedikus tudományos munkásságát dolgozta fel [10].

Jancsó Béla nevét mint orvostörténeti iratokat, tárgyakat adományozót is feltüntetni az egyetem 1932/33. évi évkönyve.

A kolozsvári román Orvostörténeti Tanszék

Magyarországon, különösen a pesti egyetemen, a XIX. század közepétől szinte mindig volt orvostörténeti oktatás, amely rendkívüli, illetve magántanárokhoz kötődött. Ugyanakkor számos próbálkozás ellenére a magyarországi egyetemi keretek között nem jött létre az orvostörténelemnek tanszéke, intézete és hivatalos, egyetemen kívüli szaktársasága. Így volt ez Kolozsváron is, ahol az

első orvostörténeti előadást 1878-ban *Gyergyai Árpád* (1845–1881) tartotta. Ő Maizner János hatására adta be orvostörténelemből magántanári kérelmét, székfoglaló előadására azonban váratlan halála miatt már nem kerülhetett sor. Ezután önálló orvostörténeti kurzus 1919-ig nem indult az egyetemen, csak változó jelleggel került sor az egyetemi előadásokban az orvostörténeti vonatkozások bemutatására, felvillantására.

Az 1919 utáni kolozsvári román egyetemen az *Orvostörténeti Intézet* azon intézetek közé tartozott, amelyek az impériumváltást követően, magyar előzmények nélkül, román alapításként jött létre.

A kolozsvári Tudományegyetem jóval a békeszerződés aláírása előtt, 1919 májusában került román kézre, ahol néhány hónapon belül megindult az erőteljesen átszervezett román nyelvű képzés [11].

A két világháború közti román felsőoktatási politika a francia oktatáspolitikát tekintette példaképének, és abból is merített. Ennek is köszönhetően jött létre a románok által elfoglalt Erdély fővárosában, az egykori Ferenc József Tudományegyetem épületeiben megnyíló új román egyetemen – francia mintára – az egész Kárpát-medence első Orvostörténeti Tanszéke. Létrehozásában azonban egy másik erőteljes szándék is közrejátszott. Ifj. Purjesz Zsigmond (1846–1918) kolozsvári belgyógyász egyetemi tanár egykori tanítványa, majd asszisztense, *Iuliu Ha ieganu* (1885–1959) orvos, egyetemi tanár lett 1919-ben a kolozsvári Ferenc József Tudományegyetem helyén létrehozott Universitatea „Dacia Superioră” Orvosi Karának első dékánja, akinek kezdeményezésére több új tantárgyat vezettek be. Többek között az orvosi szemiológiát, a radiológiát, a fogászatot és az orvostudomány történetét tárgyaló tantárgyat [12, 13]. Ezek akkor újdonságként hatottak.

Az 1921-ben létrehozott új Orvostörténeti Tanszék alapítója, megszervezője, első tanszékvezető tanára a lyoni származású *Jules Guiart* (1870–1965) parazitológus volt, aki 1921 és 1930 között volt az orvostörténet professzora Kolozsvárott. Őt a magyarbarátságáról is ismert bőrgyógyász, dermatológus, orvostörténész Valeriu Bologa követte, aki aktív tanári és pedagógiai tevékenységének köszönhetően erőteljes hatással bírt a magyar, különösen az erdélyi magyar orvostörténet-írásra is.

Guiart és Bologa munkásságának köszönhetően a kolozsvári *Orvostörténeti Intézet* szakmai körökben nagy elismertségre tett szert, a világ számos pontján ismerték és elismerték őket. Már az 1930-as évek elejére jól működő kapcsolataik voltak a lyoni Orvostörténeti Múzeummal, a párizsi Francia Orvostörténeti Társasággal, a bécsi és a lipcsei Német Orvostörténeti Társasággal. Két évtized alatt jelentős könyv- és dokumentumtárat hoztak létre. Továbbá a gyógyszerészet-történész és az Erdélyi Múzeum-Egyesület (EME) keretében hatalmas gyógyszerészet-történeti gyűjteményt létrehozó, a román egyetemen is tanító, az Orvostörténeti Intézet munkatársai közé számító Orient Gyula (1869–1940) segítsé-

gével és Pataki Jenő orvostörténész közreműködésével megalapozták egy orvostörténeti múzeum létrehozását is [14].

Jelentős intézményi cserekapcsolatokat alakítottak ki, és sok esetben adományoztak a tanszéknek és a múzeumnak könyveket, orvosi iratokat, tárgyakat és régi orvosi műszereket orvosok és nem orvosok, illetve gyógyszerészek egyaránt.

Az Intézet és a román orvostörténeti kapcsolatok jelentőségét jelzi, hogy 1932-ben Bukarestben került megrendezésre a IX. Nemzetközi Orvostörténeti Kongresszus.

Jancsó Béla a kolozsvári magyar Orvostörténeti Intézetben

1940-ben a II. bécsi döntés következményeként Észak-Erdély ismét Magyarország része lett, és államközi szerződésben rögzítve került vissza a kolozsvári egyetem is magyar kézbe, az Orvostörténeti Tanszékkel együtt.

Kolozsvárra 1940. szeptember 11-én vonultak be a magyar csapatok. Az egyetem formális átadására szeptember 12-én került sor [15], az Orvostörténeti Intézet átadása azonban néhány nappal korábban, szeptember 9-én megtörtént, Kristóf György (1878–1965) kolozsvári irodalomtörténész, egyetemi tanár és Jancsó Béla egykori tanítvány jelenlétében. Az átadás jegyzőkönyvében *Jancsó Béla* megemlékezett a mintaszerű rendről és anyaggazdagságról és arról, hogy *Bologa* a román kormány rendelkezésére, azt betartva (ami ritkaságnak számított) csak a román orvostörténeti anyagot szállíttatta el, s abból is otthagya a duplumokat a leendő Intézetnek [16]. Az 1941-ben megjelent, a kolozsvári egyetem történetét feldolgozó kötet a jegyzőkönyvet közölve megjegyzi: „Kitűnik belőle, hogy a román egyetemi tanári kar egyes tagjai valóban a rektori utasításhoz alkalmazkodva hajtották végre a kiűrtést, illetőleg az átadást” [15].

Joggal merülhet fel kérdésként, hogy az egyetemmel szakmai kapcsolatokat nem ápoló Jancsó Béla mit kereshetett az Orvostörténeti Intézet átadásánál, miért az ő jelenlétében került sor az intézet átadására. Erre azt a magyarázatot találhatjuk, hogy a román kormány részéről az átvétellel megbízott *Kristóf György* tanítványa és szakmai jó barátja, a magyar irodalomtörténet területén szintén karriert befutó *Jancsó Elemér* (1905–1971) – Jancsó Béla öccse – hívhatta fel rá a figyelmet, másrészt *Kristóf György* is jól ismerhette a magyar irodalomban jegyzett Jancsó Bélát, és tudhatott orvostörténeti munkájáról, mivel arról a korabeli kolozsvári lapok is hírt adtak. Így a sokak által és az erdélyi magyarok részéről is köztiszteletnek örvendő Bologa professzor Intézetének átvételekor Jancsó Béla kézenfekvő megoldásnak tűnt, és Jancsó számára is jó lehetőségnek tűnhetett egy egyetemi pálya befutására.

Feladatának hűen eleget tett. A románoktól örökölt és magyarrá alakított Orvostörténeti Intézetben gyakorlati-

lag azonnal megkezdte a munkát, és a fennmaradt iratok alapján az átvétel után két nappal, azaz 1940. szeptember 11-én – aznap, amikor a Magyar Honvédség bevonult Kolozsvárra – megkezdte a gyűjteményszervezést, attól függetlenül, hogy jogilag még hónapokig nem volt tisztázott, milyen keretek között és kinek a hivatalos vezénylete alatt működhet az Intézet a későbbiekben.

A kolozsvári magyar egyetem keretei között az *első magyar Orvostörténeti Intézet* hivatalosan Novák Ernő (1908–1997) vezetésével alakulhatott meg, akit 1941-től a bőrgyógyász-dermatológus Berde Károly (1891–1971) váltott az intézet élén – ő 1940 és 1942 között orvoskari dékán, majd 1942 és 1944 között az EME Orvostudományi Szakosztályának elnöke is volt.

Az Orvostörténeti Intézet hivatalos állománya – a vezetőin kívül – 1940 szeptembere és 1944 augusztusa között mindvégig Jancsó Béla tanársegéd volt, és egy I. osztályú altisztje, Zsejky Péter. Jancsó, bár az első pillanattól ellátta az intézet feladatait, hivatalos tanársegédi kinevezést csak 1943 végén kapott [17].

Novák Ernő és Berde Károly a fennmaradt iratok alapján nem vagy csak kismértékben vettek részt az Intézet életében, nem foglalkoztak mindennapi teendőivel, feltehetően csak az Intézet hivatalos fennmaradása érdekében voltak annak vezetői. Az Intézet ügyeit ténylegesen és valójában Jancsó Béla intézte. Az ő munkája elengedhetetlen volt annak fennmaradása és anyagának gyarapítása szempontjából.

A szellemi vezetésben az akkor már a 80. életévén is túljutó Pataki Jenő segédkezett, aki az Intézet külső munkatársaként és az egyetem meghívott előadójaként 1941 és 1944 között több szemeszterben is orvostörténeti előadást tartott. Pataki Jenő és Jancsó Béla már korábban ismerték egymást az orvostörténelem területéről. A román Orvostörténeti Intézet munkatársaként is számon tartott Orient Gyula alig egy hónappal élte túl az egyetem és a tanszék magyar kézbe kerülését.

1941-ben Jancsó fogalmazta meg az Intézet programját, melyet Berde Károllyal kívánt elfogadtatni [18].

Az ott hagyott magyar anyagnak és a duplumoknak a számáról pontos adatok nincsenek, de az Orvostörténeti Intézet fellelt anyagai közt található Jancsó Bélától származó feljegyzés szerint az átvételkor, leltár nélkül kb. 12 000 könyv, irat, folyóirat került az új-régi egyetem Orvostörténeti Intézetébe [19]. Ez az anyag egészült még ki az újabb beszerzésekkel és más fakultásokról ideiglenesen áthelyezett könyvtári egységekkel.

Jancsó Béla munkája elengedhetetlen volt az Intézet fennmaradása és anyagának gyarapítása szempontjából. A fennmaradt iratok bizonyossága szerint, betegsége ellenére, fáradhatatlannak tűnő munkabírással írta a leveleket és tárgyalt különböző személyekkel, vette fel a kapcsolatot egyesületekkel, hivatalokkal, intézményekkel annak érdekében, hogy a Bologna tanszékétől megöröklött anyagot mind szélesebb téren tudja gyarapítani. Ennek érdekében adományokat harcolt ki az Intézet számára, és újabb költségvetési, minisztériumi rendkívüli

pénzeket szerzett meg – nem feledkezve meg közben arról sem, hogy a meglévő anyagokat számba is kell venni, hiszen a nélkül a valós kutatómunka nem indulhatott meg, és az anyag teljes körű feldolgozása sem kezdődhetett meg. Az 1943. évi, kötelező leltárba vétel előtt több mint egy évvel, könyvtári segédszemélyzet biztosításával megkezdte az intézmény alapleltárának elkészítését, mely a nagy mennyiségű könyv, irat, folyóirat leltárba vételét, katalogizálását jelentette [6].

Jancsó Béla intézte ugyan 1940 és 1944 között az Intézet ügyeit, de orvostörténeti jellegű tudományos kutatással – megjelent munkái alapján – látszólag nem nagyon foglalkozott. Mindössze egy rövid, ismeretterjesztő írása jelent meg Semmelweisről 1943-ban [20]. Ugyanabban az évben feltehetőleg egy nagyobb orvostörténeti kutatásba is belefogott, amelyről sajnos konkrét ismeretekkel nem rendelkezünk. Erről egy Gedeon Jolánhoz (1907–1945) írt levél ad valamelyest tájékoztatást, amelyben köszöni az Országos Levéltárban lemásolt orvostörténeti dokumentumokat, ugyanakkor még kéri, ezeknél az iratoknál és a kért újabbaknál, hogy „legyen jó felírni a gubernális levéltár akta borítékának megfelelő számát, hogy azt tudjam feltüntetni a tudományos kiadványban (...), a munka sürgős, szeretném, ha 10 napon belül meglenne” [21]. Sajnos a fennmaradt intézeti iratok, Jancsó Béla bibliográfiája s hagyatékának jegyzéke sem ad egyértelmű utalást arra, hogy milyen munkához látott neki, és miért lehetett sürgős. Doktori tézisének anyagán túl – amely az erdélyi pestissel volt kapcsolatos – hagyatékában egyetlen, járvánnyal, orvostörténettel kapcsolatos munka található évszám nélkül 'A kolera Maros-újvárt' címmel, mely elég rövid, és megjelenése nem ismert.

Jancsó Béla szépen foglalkozott az Intézet ügyeivel, de doktori avatási értekezése és az Orvostörténeti Intézetben végzett munkája ellenére nem vált orvostörténésszé, orvos és irodalmár maradt, és a háborús viszonyok között végzett intézetszervezői munkája összességében elmarad a két évtizeddel korábban létrejött román Orvostörténeti Intézetben Bologna által végzettétől.

Epilógus

1944-ben az előrenyomuló orosz front elől Jancsó Béla is elhagyta Kolozsvárt, majd hamarosan hadifogságba került, ahonnan csak egy év múlva térhetett vissza [3]. Az 1944 szeptemberében és októberében folyó, több mint háromhetes tordai csata után a szovjet hadsereg október 11-én szinte vértelenül foglalta el a várost, s nyomukban már másnap megjelentek a román egyetem alkalmazottai és a régi tisztségviselők – a túlkapasok miatt azonban a szovjet hadsereg egy fél évre még kitiltotta Kolozsvárról a visszatérő román hivatalnokokat.

A már idézett *Mikó Imre* írta: „A példás rendben megőrzött gazdag gyűjteményt Jancsó Béla már nem adhatta ismét számba a visszatérő Bologna professzornak, mert a háború forrataga másfelé sodorta őt. Amikor egy év

múlva visszatér Kolozsvárra, Valeriu Bologna még egy sikertelen kísérletet tesz, hogy az Intézet számára megnyerje, de ő a bőrgyárban vállal fogorvosi állást” [3]. Minderről az Intézethez közel álló, az anyagát nagymértékben használó, majd a szovjetek bevonulása után az Intézet élére megbízott vezetőként kinevezett *Csajkás Bódog* ezt írta 1945. július 11-i naplójegyzetében: „Tegnap este keresett fel [Bologa] s bizalmasan közölte velem, hogy Jancsó Elemérrel történt beszélgetése során ő felajánlotta Jancsónak, hogy Jancsó Bélát szívesen alkalmazza tanszékén tanársegédnek. Erre Jancsó [Elemér] diplomatikusan annyit jegyzett meg, hogy ő szívesebben látná öccsét a magyar egyetem szolgálatában. Mire Bologna nem feszegette tovább az ügyet. Velem viszont bizalmasan közölte, hogy Jancsó még most nem rendelkezik olyan tudással és munkássággal, amely őt érdemessé tenné a [magyar egyetem orvostörténeti] tanszékére” [22]. Nem sokkal később a kolozsvári orvosi kar és vele együtt az Orvostörténeti Intézet javarészt Jancsó Béla által gyűjtött magyar anyaga Marosvásárhelyre költözött, s annak új, megbízott vezetője hamarosan elhagyni kényszerült Romániát. Az Intézet egy darabig vergődött, majd egy új rendszerben, új alapokon, de a gyűjtött és átszállított orvostörténeti könyvekre, folyóiratokra, dokumentumokra, képekre alapozva kezdte meg működését.

Összegzésként elmondható, hogy Jancsó Béla a II. világháború időszakában Kolozsvárott végzett orvostörténeti tudomány- és intézményszervezői munkájával és azzal, hogy annak hivatalos vezetői mellett valóságosan irányította az első magyar Orvostörténeti Intézetet, nagy szolgálatot tett a magyar, különösen az erdélyi magyar orvostörténelem intézményi művelésének, mert ezzel lehetővé tette, hogy annak jogutódaként Marosvásárhelyen Orvostörténeti Tanszék jöhessen létre, amely a mai napig is működik.

Irodalom

- [1] Bologna VL. In memory of Béla Jancsó (1903–1967). [In memoriam Jancsó Béla (1903–1967).] *Orv Hetil.* 1968; 109: 1103–1104. [Hungarian]
- [2] Bugyi B. The contemporary medical writer of the ethnic Hungarians in Romania: Béla Jancsó. [A romániai magyarság kortárs orvos-írója: Jancsó Béla.] *Orv Hetil.* 1979; 120: 1835–1838. [Hungarian]
- [3] Mikó I. Literary oeuvre of Béla Jancsó. In: Jancsó B. Literature and public life. [Jancsó Béla irodalmi hagyatéka. In: Jancsó B. Irodalom és közélet.] Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1973; pp. 5–27. [Hungarian]
- [4] Pataki J. From the cultural history of medicine in Transylvania. [Az erdélyi orvoslás kultúrtörténetéből.] Magyar Tudománytörténeti Intézet, Piliscsaba, 2004. [Hungarian]
- [5] Perjámosi S. Formation and functioning of the first Hungarian Medical History Institute in Kolozsvár/Cluj. [Az első magyar Orvostörténeti Intézet megalakulása és működése Kolozsváron.] *Erdélyi Múzeum* 2010; 72(3–4): 145–162. [Hungarian]
- [6] Perjámosi S. Library and collection of the history of Medicine Institute of Kolozsvár/Cluj, Romania. In: Boka L, Sirató I. (eds.) Value and interpretation. [A kolozsvári Orvostörténeti Intézet könyvtára és könyvtári állománya. In: Boka L, Sirató I. (szerk.) Érték és értelmezés.] *Bibliotheca Nationalis Hungarica*, Gondolat Kiadó, Budapest, 2010; pp. 281–291. [Hungarian]
- [7] Perjámosi S. Research on the history of medicine and scientific pursuits at the History of Medicine Institute of Kolozsvár/Cluj, Romania. In: Gazda I. (ed.) Saluting three medical historians. Compilation of studies in honor of Győző Birtalan, Dénes Karasszon and Árpád Szállási. [Orvostörténeti kutatások és a tudományos munka a kolozsvári Orvostörténeti Intézetben. In: Gazda I. (szerk.) Három orvostörténetész köszöntése. Tanulmánykötet Birtalan Győző, Karasszon Dénes és Szállási Árpád tiszteletére.] Johan Béla Alapítvány, Magyar Orvostörténelmi Társaság, Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár, Magyar Tudománytörténeti Intézet, Budapest, 2010; pp. 169–187. [Hungarian]
- [8] Diósi Elekes Gy. Historiography of the history of medicine in Transylvania. [Diósi Elekes Gy. Az orvostörténetírás története Erdélyben.] *Orv Hetil.* 1942; 86: 376–377. [Hungarian]
- [9] Jancsó, B. New data regarding the plague epidemic in Transylvania 1742–43. A doctoral dissertation in medicine and surgery. [Date nouă despre epidemia de ciumă din 1742–43 în Ardeal. Teză pentru doctorat în medicină și chirurgie.] *Grafic Record*, Cluj, 1933. [Romanian]
- [10] Csögör, L. The scientific work of Ferenc Nyulas, protomedicus of Transylvania. [Opera științifică a protomedicului ardelean Francisc Nyulas.] Cluj, 1933. [Romanian]
- [11] Bíró S. The university of Kolozsvár/Cluj under Romanian rule. In: Bisztray Gy, Szabó TA, Tamás L. (eds.) Hungarian university in Transylvania. From conception to the establishment of the Hungarian Royal Franz Joseph University of the Sciences in Transylvania. [A kolozsvári egyetem a román uralom alatt. In: Bisztray Gy, Szabó TA, Tamás L. (szerk.) Erdély magyar egyeteme. Az erdélyi egyetemi gondolat és a M. Kir. Ferenc József Tudományegyetem története.] Erdélyi Tudományos Intézet, Kolozsvár, 1941; pp. 305–332. [Hungarian]
- [12] Bologna VL. In lieu of a preface: a salute to our progenitors. In: Bologna VL, Brătescu G, Duțescu B, et al. (eds.) History of medicine in Romania. [În loc de prefață: Omagiu înaintașilor. In: Bologna VL, Brătescu G, Duțescu B, et al. (eds.) Istoria medicinei românești.] Ed. Medicală, București, 1972; pp. 11–25. [Romanian]
- [13] Bârsu, C. Valeriu Bologna's studies on the history of science. *Clujul Med.* 2016; 89: 448–451.
- [14] Perjámosi S. The Romanian Department for Medical History at the University of Cluj/Kolozsvár and its Hungarian connections between the two world wars. [A kolozsvári román orvostörténeti tanszék és magyar vonatkozásai a két világháború között.] *Orvostörténeti Közlemények = Comm. de Hist. Artis. Med.* 2018; 64: 47–59. [Hungarian]
- [15] Bisztray Gy, Nagy I, Szabó TA, et al. Re-organization of the University of Kolozsvár/Cluj. In: Bisztray Gy, Szabó TA, Tamás L. (eds.) Hungarian university in Transylvania. From conception to the establishment of the Hungarian Royal Franz Joseph University of the Sciences in Transylvania. [A kolozsvári egyetem újjászervezése. In: Bisztray Gy, Szabó TA, Tamás L. (szerk.) Erdély magyar egyeteme. Az erdélyi egyetemi gondolat és a M. Kir. Ferenc József Tudományegyetem története.] Erdélyi Tudományos Intézet, Kolozsvár, 1941; pp. 369–409. [Hungarian]
- [16] Jancsó B, Bologna V. Documentation of the transfer of the History of Medicine Institute of the university. In: Bisztray Gy, Szabó TA, Tamás L. (eds.) Hungarian university in Transylvania. From conception to the establishment of the Hungarian Royal Franz Joseph University of the Sciences in Transylvania. [Az egyetem Orvostörténeti Intézetének átadásáról szóló jegyzőkönyv. In: Bisztray Gy, Szabó TA, Tamás L. (szerk.) Erdély magyar egyeteme. Az erdélyi egyetemi gondolat és a M. Kir. Ferenc József Tudományegyetem története.] Erdélyi Tudományos Intézet, Kolozsvár, 1941; pp. 442–443. [Hungarian]

- [17] Data sheet 318/1943–1944. O.k.sz. (1943. XI. 11.) Manuscript. The legacy of Bódog Csajkás. [Adatlap 318/1943–1944. O.k.sz. (1943. XI. 11.)] Kézirat. Csajkás Bódog hagyatéka. [Hungarian]
- [18] Perjámosi S. The draft programs of the History of Medicine Institute at Kolozsvár from the 1940s years. [A kolozsvári Orvostörténeti Intézet programtervezetei az 1940-es évekből.] Orvostörténeti Közlemények = Comm de Hist Artis Med. 2016; 62: 65–75. [Hungarian]
- [19] Jancsó B. Work to be completed... (Manuscript). The legacy of Bódog Csajkás. [Elvégzendő feladatok...] 1943. 1 lev. Kézirat. Csajkás Bódog hagyatéka. [Hungarian]
- [20] Jancsó B. The savior of mothers. [Az anyák megmentője.] Szövetkezés (Marosvásárhely) 1943; 4(50–51): 7. [Hungarian]
- [21] From Jancso B. to Jolán Gedeon. Kolozsvár/Cluj Apr. 8, 1943. (Manuscript). [Jancsó B. Gedeon Jolánhoz. Kolozsvár, 1943. ápr. 8. (Kézirat).] OSZK Kézirattár, Levelestár, 1 lev. [Hungarian]
- [22] Perjámosi S. “The news spread like wildfire...” Diary notices during the months preceding the transfer of the Hungarian Medical Faculty from Cluj-Napoca to Tîrgu Mureş. [„Mint futótűz terjedt el a hír...” Naplójegyzetek a kolozsvári magyar orvosi kar Marosvásárhelyre költözését megelőző hónapokból.] Kaleidoscope 2017; 8: 91–110. [Hungarian]

(Perjámosi Sándor,
Érd, Karolina u. 13., 2030
e-mail: perjamosi@gmail.com)

„*Multa ante temptes quam virum invenias bonum.*”
(Sokat kell próbálkoznod, míg derék emberre lelsz.)